

Ақжетік арайы

СЕЙСЕНБІ
№38 (1365)
29 қыркүйек 2026 жыл

ГАЗЕТ 1931 ЖЫЛДЫҢ 5 ТАМЫЗЫНАН ШЫҒА БАСТАДЫ

ТҮПҚАРАҒАН АУДАНДЫҚ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ГАЗЕТИ

■ МАҢЫЗДЫ

МЕМЛЕКЕТ БАСШЫСЫ ӘСКЕРИ РЕФОРМА ЖОСПАРЫН ӘЗІРЛЕУДІ ТАПСЫРДЫ

ПРЕЗИДЕНТ –
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҚАРУЛЫ КҮШТЕРІНІҢ
ЖОҒАРҒЫ БАС ҚОЛБАСШЫСЫ
ҚАСЫМ-ЖОМАРТ
ТОҚАЕВ ҚОРҒАНЫС
ВЕДОМСТВОСЫНЫҢ
БАСШЫЛЫҚ
ҚҰРАМЫМЕН КЕҢЕС
ӨТКІЗДІ. МЕМЛЕКЕТ
БАСШЫСЫ ҰЖЫМҒА
ЖАҢА ҚОРҒАНЫС
МИНИСТРІН ТАНЫСТЫРДЫ.

Бұдан бөлек, Президенттің өкіміне сәйкес Қорғаныс министрлігіндегі істердің жай-күйіне кешенді тексеру басталды. Тексеру барысында әскери қызметті ұйымдастыру, әскерді жабдықтау, сондай-ақ оның материалдық және қаржылық тұрғыдан қамтамасыз етілуі жан-жақты зерделенді. Қауіпсіздік Кеңесі Төрағасының орынбасары Аида Балаева басқаратын комиссия жүйелі сипат алған заң бұзушылықтарды анықтап, кімдердің жауапқа тартылатынын айқындауы қажет.

Мемлекет басшысы әскери қызметшілер лауазымына, шеніне қарамастан жауапқа тартылатынын, заң бойынша қатаң жазасын алатынын ескертті. Аталған мәселе Президенттің жеке бақылауында.

«Бұл оқиға армияда олқылықтар өте көп екенін және кәсібилік жетіспейтінін анық көрсетті. Әскерді түбегейлі реформалауды іске асыратын уақыт келді. Бұл – кезек күттірмейтін мәселе. Мен осыған байланысты кадрлық шешімдер қабылдадым. Сіздерге Қазақстан Республикасының жаңа Қорғаныс министрі Мырзахметов Айдос Сәкенұлын таныстырғым келеді. Айдос Сәкенұлы күрделі кезеңде қызметке кірісіп жатыр. Жауапкершілік – өте жоғары, алдағы міндеттер – аса күрделі. Батыл шешімдер қабылдануға тиіс», – деді Мемлекет басшысы.

Қасым-Жомарт Тоқаев қорғаныс ведомствосының жұмысын түбегейлі трансформациялау мәселесіне тоқталды.

«Жақында Қауіпсіздік Кеңесі Аппаратымен өткен жиында әскери салада атқарылатын басым міндеттерді айқындадым. Біздің армия өткен ғасырда қалып қойған. Сонымен қатар қолбасшылық жүйесін халықаралық үздік тәжірибеге сай қайта құру керек. Кешенді тәсіл қолдану қажет. Ал ол үшін бағыт-бағдарымыз анық болғаны жөн. Бұл дүниетанымы кең, сауатты офицерлердің ғана қолынан келеді. Реформаның мақсаты – жаңа үлгідегі әскер жасақтау», – деді Мемлекет басшысы.

Президент армияда цифрлық трансформация жүргізуді, мүмкіндігінше адамды технологиямен алмастыруды тапсырды.

«Әскерді дамытудың жаңаша тәсілдері қажет. Таптаурын шешімдер, алдамшы амалдар, қағаз жүзінде бәрін керемет етіп көрсететін өтірік есептер ешкімге қажет емес», – деді Президент.

Қорғаныс министріне бірқатар кезек күттірмейтін міндет жүктелді. Бірінші міндет – бюджет қаражатының тиімді жұмсалуды қамтамасыз ету.

«Бөлінген қаржы мемлекеттің қорғаныс қабілетін арттырып, барынша нәтиже беруге тиіс. Мақсатсыз шығынға, талан-таражға жол берілмейді. Мұндай әрекеті әшкереленгендердің бірде-біреуі жауапкершіліктен құтылмайды», – деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Екінші міндет – қазіргі заманғы қауіп-қатерлерді ескере отырып, Қарулы Күштерді реформалау. Қауіпсіздік Кеңесінің Аппараты Қорғаныс министрлігімен бірлесіп, он күн ішінде әскерді реформалау жөнінде арнайы жоспар әзірлеуге тиіс. Сондай-ақ Мемлекет басшысы мамандарды іріктеу мен бағалаудың ашық критерийлерін енгізген жөн деп санайды.

«Әскери лауазымдарға басшының «өз адамдары» емес, тәжірибелі және білікті кадрлар ұсынуына тиіс», – деді Президент.

Үшінші міндет – әскер қатарындағы идеология және тәрбие жұмысын күшейту. Бұл іс Конституцияның басты қағидаттары мен құндылықтарына сәйкес жүргізілуі тиіс. Сондай-ақ әлемнің әскери тарихы, ұлттымыз бен жаһан елдерінің озық рухани-мәдени жетістіктері кеңінен дәріптелуі керек. Армия кәсіби даярлық пен білімді шыңдап, отаншылдыққа баулитын мектеп болуы жөн. Онда әрбір әскери қызметшінің өмірі мен қауіпсіздігі бәрінен жоғары тұруы қажет.

«Отан қорғау – әр азаматтың қасиетті борышы, қасиетті парызы. Әскери қызметке өмірін арнаған әр азамат мемлекеттің қамқорлығы мен қолдауын айқын сезінуі керек. Әскер – қорқыныш пен үрейге толы жер болмауы керек. Әскер – жас сарбаздарды, еліміздің нағыз отаншыл азаматтарын тәрбиелеудің бұрынғы және қазіргі озық үлгілері ұштасқан кәсіби деңгейі жоғары институт болуға тиіс», – деді Мемлекет басшысы.

Президенттің пайымдауынша, БАҚ әскери қызмет, әсіресе, басшылықтың жоғары бағасы мен қолдауына ие болған әскери қызметшілер туралы объективті ақпарат таратқаны жөн. Жоғарғы Бас Қолбасшы нақты әрі түсінікті, кезең-кезеңімен реформалау жоспарын әзірлеу маңызды екеніне назар аударды. Оны көлемді тұжырымдамаға немесе жол картасына айналдыруға болмайды. Реформа жоспары қазан айының екінші жартысында өтетін Қауіпсіздік Кеңесінің отырысында қаралады. Президент Қауіпсіздік Кеңесінің Аппаратына әскерді реформалау үдерісін үйлестіруді тапсырды.

АҚЖЕТІК-АҚПАРАТ

Құрметті қазыналы қариялар, ардақты ардагерлер!

Сіздерді 1 қазан – Халықаралық қарттар күні мере-кесімен шын жүректен құттықтаймын!

«Қартын сыйлаған елдің қазынасы мол» деген халқымыз қашанда үлкенді қадірлеген. Сіздер – еліміздің алтын қоры, өмір жолы ұрпаққа үлгі болар аға буынсыздар.

«Ата қайратты болса, бала ғибратты болады» демекші, сабырлылық пен қарапайымдылықтарыңызбен бізді мейірімділікке, еңбексүйгіштікке, Отанға адалдыққа тәрбиелеп келесіздер. Әр шаңырақта ақылдан айтып отырған ақсақал, әже барда ел ішінде береке мен бірлік болады.

Сіздердің жүріп өткен жолдарыңыз, еткен еңбектеріңіз – біз үшін өнеге. Сіздер бастаған игі істерді кейінгі буын жалғастыруда.

Осы мерекелі күні Сіздерге мықты денсаулық, ұзақ ғұмыр, отбасыларыңызға бақ-береке тілеймін! Қазыналы қарттарымыздың қатары ортаймасын!

Құрметті ұстаздар, қадірлі сала ардагерлері!

Сіздерді кәсіби мерекелеріңізбен шын жүректен құттықтаймын!

Ұстаз – ұлағатты есім. Абай «Барлық жақсылық мұғалімнен дариды» десе, Мағжан «Алты алаштың баласы бас қосқанда, қадірлі орын – мұғалімдікі» деген.

Шәкірт бойына біліммен қатар адамгершілік пен ұлттық сананы сіңіретін, мемлекет пен қоғам арасындағы алтын көпір – ұстаз. Ертеңгі елдің болмысы – бүгінгі ұстаздың тәлімінде.

Президент Қасым-Жомарт Тоқаев атап өткендей, білімі терең, ойы озық ұрпақ тәрбиелеу – мұғалімдерге артылған зор жауапкершілік. Бұл міндетті рухани бай, кәсіби білікті, жаңашыл ұстаз ғана атқара алады.

«Қарымды ұстазы мен тағылымды ұланы тең елдің бағы баянды». Сіздердің еңбектеріңізбен елі сүйер білімді жастар көбейе берсін.

Ұстаз бақыты – шәкіртімен өлшенеді. Абыройларыңызды асқақтатар шәкірттеріңіз көп болсын!

Сіздерге зор денсаулық, отбасыларыңызға амандық, еңбектеріңізге толағай табыс тілеймін!

Құрметпен, аудан әкімі
Ержан КҮМІСҚАЛИЕВ.

ТОЙ ТОҚТАТЫЛДЫ: қаражат арнайы қорға аударылады

МАҢҒЫСТАУ ОБЛЫСЫНДА ҚЫЗМЕТТІК МІНДЕТТЕРІН АТҚАРУ КЕЗІНДЕ ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТШІЛЕРДІҢ ҚАЗАҒА ҰШЫРАУЫНА БАЙЛАНЫСТЫ ТҮПҚАРАҒАН АУДАНЫНЫҢ ӘКІМДІГІ, АУДАНДЫҚ МӘСЛИХАТЫ, АРДАГЕРЛЕРІ, ҚОҒАМДЫҚ КЕҢЕСІ, ҚОҒАМДЫҚ ҰЙЫМДАРЫ МЕН ЖҰРТШЫЛЫҚ ӨКІЛДЕРІ ҚАЗА ТАПҚАН АЗАМАТТАРДЫҢ ОТБАСЫЛАРЫНА ҚАЙҒЫРЫП КӨҢІЛ АЙТАДЫ.

Сонымен бірге көп болып ақылдасып, биылғы жылдың 2-3 қазанына жоспарланған Форт-Шевченко қаласының 180 жылдық мерекелік іс-шараларды өткізбеу туралы шешім қабылдады. Аудан әкімдігінің шешімі бойынша мерейтойға бөлінген барлық демеушілік қаражаттар Каспий теңізінде оқу-жаттығу кезінде қаза тапқан 14 әскери қызметшінің отбасыларына аударылады. Айта кетейік, ресми дерек бойынша мерейтойға арналған демеушілік қаражаттың нақты сомасы әзірге жарияланған жоқ. Қаражат Маңғыстау облысында құрылған арнайы қорға аударылады.

Бүгінгі күні арнайы қорға жалпы: Құрылтай депутаттары – 146 млн. теңге, «Әділет» партиясы – 1,5 млрд. теңге, Қазақстан Халық Кеңесі мүшелері – 815 млн. теңге, Нәлук қоры – әр отбасына 25 млн. теңгеден жиналды. Жиналған барлық қаражат қаза болғандардың отбасылары мен аман қалған 3 әскери қызметшіге әділетті әрі ашық түрде бөлінеді. Қаражатты бөлу үшін арнайы комиссия құрылды.

Жадыра ЖОЛДАСОВА.

■ ТҮБЕКТІ ТҮЛЕТКЕНДЕР

ҚАЛА КЕЛБЕТІНЕ ҚОЛТАҢБА ҚАЛДЫРҒАН ТҰЛҒА

МАҢҒЫСТАУ –ТАРИХЫ
ТЕРЕҢ, ӘРБІР ТӨБЕСІ МЕН
ТАСЫ ШЕЖІРЕГЕ ТОЛЫ
ӨЛКЕ. АҚКЕТІК ҚАЛАСЫ ДА
ТАЛАЙ ТАРИХИ КЕЗЕҢНІҢ
КУӘСІ БОЛҒАН ҚАСИЕТТІ
МЕКЕНДЕРДІҢ БІРІ. БИЫЛ
180 ЖЫЛДЫҚ БЕЛЕСІНЕ
ЖЕТІП ОТЫР.

Ақкетік тек тарихи оқиғалардың куәсі болған қала ғана емес, оның қалыптасуы мен көркеюіне талай азаматтың мандай тері сіңген қасиетті мекен. Солардың қатарында сәулетші, қоғам қайраткері, Түпқараған ауданының Құрметті азаматы Жамаладин Исабайұлы Есбергеновтың есімін ерекше атауға болады.

Жамаладин Есбергенов 1948 жылы 13 шілдеде Маңғыстау облысы, Түпқараған ауданы, Ақкетік қаласында дүниеге келген. С.М.Киров атындағы мектеп түлегі. Қазақ химия-технологиялық институтының инженер-құрылыс факультетінде білім алған. Өзінің еңбек жолын Қаракия мұнай барлау экспедициясында бастаған. 1971-1979 жылдар аралығында Баутин балық ком-

бинатында құрылысшы-инженер, ПМК-1206 «Мангышлаксельстрой-121» тресінде, ДЭСУ-476 құрылыс мекемелерінде мастер, прораб, аға инженер қызметтерін атқарды. 1979-2002 жылдары Форт-Шевченко қаласының бас архитекторы, аудандық құрылыс комитетінің төрағасы және ауданның бас архитекторы болып қызмет атқарды. 2002-2014 жылдары «Архстройпроект» ЖШС-де Түпқараған ауданына жауапты архитектор, 2014-2018 жылдары «Жобалау LTD» ЖШС-де директордың

кеңесшісі болып еңбек етті. Бүгінде дамып, өсіп, өркендеп келе жатқан Форт-Шевченко қаласының бас жоспары да Жамаладин ағайдың ұйқысыз сызған сызбалары және идеяларымен суарылған үлкен туындысы болатын. Қаладағы саябақта орналасқан ҰОС жылдары қаза тапқан жауынгерлерге арналған мемориалдық кешеннің және басқа да көптеген ғимараттың авторы. Сонымен қатар ауданға қарасты Ақшұқыр, Сайын-Шапағатов, Таушық және Қызылөзен елді мекендерінің бас жоспарын жасауға атсалысты.

Түпқараған ауданының қалыптасуына және дамуына қосқан қажырлы еңбегі үшін сәулетші Есбергенов Жамаладин «Қазақстан Республикасының 10 жыл, 20 жыл және 30 жылдық» мерекелік медалдар 3 мен, «Маңғыстау облысына 35 жыл, 40 жыл» естелік төс белгісімен марапатталған. 2011 жылы «Қазақстанның Құрметті сәулетшісі» атағымен марапатталды. Түпқараған ауданы мәслихатының 2022 жылғы №19/119 шешімімен «Түпқараған ауданының Құрметті азаматы» атағы берілді.

Жамаладин Есбергенов – туған жерге деген адалдық пен ел игілігіне қызмет етудің жарқын үлгісі. Ол өзінің кәсіби білімі мен мол тәжірибесін аудан сәулеті мен әлеуметтік дамуына арнап, Форт-Шевченко қаласының бүгінгі келбетінің қалыптасуына елеулі үлес қосты. Жылдар бойы атқарған еңбегі, салған нысандары мен жүзеге асырған жобалары оның есімін туған өлке тарихымен сабақтастыра түсті. Ол ел сыйлаған тұлға болса отбасында да нағыз үлгі-өнегенің өлшеміне айналған бақытты әке, ардақты ата дәрежесіне көтерілген адам. Талай биікті өз еңбегімен бағындырған, жан-жағына шарапат, шапағат мейлінше төгіп жүрген, сол арқылы ел-жұртының шынайы алғысы мен құрметіне бөленген, азаматтың бірі.

М.БАЙ,
аудандық архивтің архивісі.

■ ДЕНСАУЛЫҚ

МҮГЕДЕКТІК ҚАЛАЙ БЕЛГІЛЕНЕДІ: МЕДИЦИНАЛЫҚ-ӘЛЕУМЕТТІК САРАПТАМА АЗАМАТТЫҢ ҚАНДАЙ ЖАҒДАЙЛАРДЫ БАҒАЛАЙДЫ?

МҮГЕДЕКТІК – ТЕК АДАМНЫҢ БЕЛГІЛІ БІР ДИАГНОЗЫ НЕМЕСЕ АУРУЫНА БАЙЛАНЫСТЫ АВТОМАТТЫ ТҮРДЕ БЕЛГІЛЕНБЕЙДІ. МЕДИЦИНАЛЫҚ-ӘЛЕУМЕТТІК САРАПТАМА АЗАМАТТЫҢ ДЕНСАУЛЫҚ ЖАҒДАЙЫН, ОРГАНИЗМ ФУНКЦИЯЛАРЫНЫҢ БҰЗЫЛУ ДӘРЕЖЕСІН ЖӘНЕ ОСЫ БҰЗЫЛЫСТАРДЫҢ АДАМНЫҢ КҮНДЕЛІКТІ ӨМІРІНЕ ҚАНШАЛЫҚТЫ ӘСЕР ЕТЕТІНІН КЕШЕНДІ ТҮРДЕ БАҒАЛАЙДЫ.

Медициналық-әлеуметтік сараптама жүргізу тәртібі Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің орынбасары – Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрінің 2023 жылғы 29 маусымдағы №260 бұйрығымен бекітілген «Медициналық-әлеуметтік сараптама жүргізу қағидаларымен» реттеледі.

Медициналық-әлеуметтік сараптама кезінде бірінші кезекте не бағаланады?

- Сараптама барысында адамның денсаулық жағдайы ғана емес, аурудың немесе жарақаттың салдарынан пайда болған организм функцияларының тұрақты бұзылыстары және олардың адамның тыныс-тіршілігін шектеу деңгейі ескеріледі.
- Атап айтқанда:**
  - адамның өзіне-өзі қызмет көрсету мүмкіндігі;
  - өздігінен жүріп-тұру қабілеті;
  - бағдарлануы;
  - қарым-қатынас жасау мүмкіндігі;
  - өзінің мінез-құлқын бақылауы;
  - оқу мүмкіндігі;
  - еңбек қызметін жүзеге асыру мүмкіндігі;
  - күнделікті өмірдегі белсенділігі;
  - техникалық және басқа да оңалту құралдарына қажеттілігі бағаланады.

Диагностық болуы мүгедектікті белгілеуге жеткілікті ме?

Жоқ. Мысалы, азаматта белгілі бір созылмалы аурудың болуы өздігінен мүгедектік тобы белгіленеді дегенді білдірмейді.

Медициналық-әлеуметтік сараптама ұсынылған медициналық құжаттарды, зерттеу нәтижелерді, емдеу және оңалту шараларын, сондай-ақ адамның функционалдық жағдайын қарайды. Егер ауру организм функцияларының тұрақты бұзылуына және адамның тыныс-тіршілігінің шектелуіне әкелсе, бұл жағдайлар мүгедектікті белгілеу критерийлері тұрғы-

сынан бағаланады.

Яғни шешім диагноздың атауына ғана емес, аурудың салдарына және адамның функционалдық мүмкіндіктеріне байланысты қабылданады.

Мүгедектік тобы қалай анықталады?

Мүгедектік тобы организм функцияларының бұзылу дәрежесіне және адамның тыныс-тіршілігінің шектелу деңгейіне қарай анықталады.

Қолданыстағы қағидаларда кейбір аурулар мен қайтымсыз ақаулар кезінде мүгедектік тобы мен еңбекке қабілеттіліктен айырылу дәрежесін белгілеудің нақты критерийлері көзделген. Мысалы, белгілі бір ауыр және тұрақты функционалдық бұзылыстар бірінші немесе екінші топқа сәйкес келетін жағдайларға жатқызылуы мүмкін.

Бұл ретте әрбір азаматтың жағдайы жеке қаралады.

Мүгедектік мерзімсіз белгілене ме?

Кейбір жағдайларда мүгедектік қайта куәландыру мерзімінсіз белгіленуі мүмкін. Мұндай жағдайларға қағидаларда көрсетілген қайтымсыз ақаулар мен аурулар, сондай-ақ организм функцияларының тұрақты әрі қалпына келмейтін бұзылыстары жатады.

Мерзімсіз мүгедектік белгілеу үшін заңнамада нақты критерийлер қарастырылған. Сондықтан мүгедектіктің мерзімсіз белгіленуі де тек медициналық диагноздың атауына байланысты емес, белгіленген талаптарға сәйкес жүзеге асырылады.

МӘС-тің тағы бір маңызды міндеті – оңалту қажеттілігін анықтау

МӘС барысында азаматтың әлеуметтік қорғау және оңалту шараларына қажеттілігі де анықталады.

Адамға қажет болған жағдайда техникалық оңалту құралдары, жүріп-тұру

құралдары, протездік-ортопедиялық құралдар, санаторийлік-курорттық емдеу және басқа да оңалту шаралары бойынша ұсынымдар қалыптастырылуы мүмкін.

Бұл ретте қажеттілік адамның нақты функционалдық мүмкіндіктері мен күнделікті өміріндегі шектеулеріне қарай анықталады.

МӘС-ке кім жолдайды?

Медициналық-әлеуметтік сараптамаға азамат медициналық ұйым арқылы жолданады. Медициналық ұйымның дәрігерлік-кеңестік комиссиясы азаматтың медициналық жағдайын бағалап, қажетті тексерулер мен емдеу шаралары жүргізілгеннен кейін МӘС-ке жолдау мәселесін қарайды.

МӘС-ке ұсынылатын медициналық құжаттарда азаматтың денсаулық жағдайы, жүргізілген емдеу, аурудың динамикасы және функционалдық бұзылыстары туралы қажетті мәліметтер көрсетілуі тиіс. №260 бұйрықта МӘС жүргізу және қажетті құжаттарды ұсыну тәртібі белгіленген.

Қорытынды:

Медициналық-әлеуметтік сараптама-ның негізгі мақсаты – адамның диагнозын ғана анықтау емес, денсаулық жағдайының оның өмір сүруіне, күнделікті белсенділігіне, өзіне-өзі қызмет көрсетуіне және еңбек ету мүмкіндігіне нақты әсерін бағалау.

Сондықтан мүгедектікті белгілеу кезінде медициналық диагнозбен қатар организм функцияларының бұзылуы, тыныс-тіршіліктің шектелу деңгейі және азаматтың әлеуметтік қорғау мен оңалту шараларына қажеттілігі ескеріледі.

МӘС шешімі қолданыстағы заңнамада белгіленген медициналық-әлеуметтік критерийлер негізінде қабылданады.

Орынгүл ҚОРАБАЕВА,
№1 медициналық-әлеуметтік сараптаманың бас маманы.

БҮЛ ЖҰМЫС ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПРЕМЬЕР-МИНИСТРІНІҢ ОРЫНБАСАРЫ - ЕҢБЕК ЖӘНЕ ХАЛЫҚТЫ ӘЛЕУМЕТТІК ҚОРҒАУ МИНИСТРІНІҢ 2023 ЖЫЛҒЫ 29 МАУСЫМДАҒЫ №260 БҰЙРЫҒЫМЕН БЕКІТІЛГЕН МЕДИЦИНАЛЫҚ-ӘЛЕУМЕТТІК САРАПТАМА ҚАҒИДАЛАРЫНА СӘЙКЕС ЖҮРГІЗІЛЕДІ.

САРАПТАМАЛЫҚ ҚОРЫТЫНДЫНЫҢ ТҮЗІЛУІ

1. Организм функцияларының бұзылуы мен тіршілік-тынысының, оның ішінде еңбек ету қабілетінің шектелуі дәрежесіне қарай мүгедектігі бар адамдар деп танылған адамға бірінші, екінші немесе үшінші топтағы мүгедектік, жеті жасқа дейінгі адамға («мүгедектігі бар бала» санаты, ал жеті жастан он сегіз жасқа дейінгі адамға бірінші топтағы мүгедектігі бар бала», «екінші топтағы мүгедектігі бар бала», «үшінші топтағы мүгедектігі бар бала» санаттары белгіленеді.

2. МӘС жүргізу кезінде мынадай мүгедектік себептері және (немесе) ЖЕА (жалпы еңбекке қабілетінен айырылу) дәрежелері айқындалады:

- 1) жалпы ауру;
- 2) еңбек жарақаты;
- 3) кәсіптік ауру;
- 4) бала кезінен мүгедектік;
- 5) жеті жасқа дейінгі балалардың мүгедектігі;
- 6) жеті жастан он сегіз жасқа дейінгі балалардың мүгедектігі;
- 7) тиісті қызмет саласындағы уәкілетті орган себептік-салдарлық байланысты белгілеген жағдайда, қызметтік міндеттерін атқару кезінде, әскери қызмет өткеру кезінде, азаматтық немесе әскери мақсаттағы ядролық объектілердегі авариялардың зардаптарын жою кезінде не ядролық объектілердегі авариялық жағдайлар нәтижесінде алған жаралану, контузия, мерттігі, ауру, әскери қызмет міндеттерін (қызметтік міндеттерін) атқаруға байланысты емес жазатайым оқиғаның салдарынан болған жаралану, контузия, мерттігі, ауру не әскери және қызметтік борышын орындауға байланысты емес ауру;

8) тиісті қызмет саласындағы уәкілетті орган себеп-салдарлық байланысты белгілеген жағдайда төтенше экологиялық жағдайлар, оның ішінде ядролық жарылыстар мен сынақтар кезіндегі радиациялық әсер етудің салдарынан және (немесе) олардың зардаптарынан болған мүгедектік айқындалады.

Осы тармақтың 7) және 8) тармақшаларындағы мүгедектік себептері себеп-салдарлық байланысты анықтаған уәкілетті органның келтірген тұжырымына қатан сәйкестіктен шығарылады.

3. Өзінің еңбек (қызметтік) міндеттерін атқару кезінде өндірістік жарақат алған және (немесе) кәсіптік ауруға шалдыққан қызметкерге (бұдан әрі – зақым келген қызметкер) МӘС жүргізу кезінде мынадай КЕА-ның себептері белгіленеді:

- 1) еңбек жарақаты;
- 2) кәсіптік ауру.

4. Егер куәландырылатын адам мүгедектік себебін ауыстырғысы келсе, осы Қағидалардың 9-тармағының 8), 9), 10) тармақшаларына сәйкес себептік-салдарлық байланысты растайтын құжаттарды МӘС бөліміне ұсынған күні мүгедектік себебін өзгерткен күн болып есептеледі.

5. Мүгедектік мынадай мерзімдерге:

жеті жасқа дейінгі адамдарға – 6 айға, 1 жылға, 2 жылға, 5 жылға немесе жеті жасқа толғанға дейін;

жеті жастан он сегіз жастағы адамдарға – 6 айға, 1 жылға, 5 жылға немесе он сегіз жасқа толғанға дейін;

он сегіз жастан асқан адамдарға – 6 айға, 1 жылға, 2 жылға, 5 жылға немесе қайта куәландыру мерзімінсіз белгіленеді.

Айгүл КЕНЖИНА,

№2 медициналық-әлеуметтік сараптаманың бөлім басшысы.

■ РУХАНИЯТ

АҚКЕТІК – МАҢҒЫСТАУДЫҢ ТАРИХИ-МӘДЕНИ КЕҢІСТІГІНДЕ ӨЗІНДІК ОРНЫ БАР, АҚЫНДАР ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫНДА ТУҒАН ЖЕР ҰҒЫМЫМЕН САБАҚТАСЫП, КӨРКЕМДІК МӘНГЕ ИЕ БОЛҒАН ҚАРАШАҢЫРАҚ, АҚЫНДАР ЖЫРЫНДА АҚКЕТІК ЖАЙ ҒАНА ГЕОГРАФИЯЛЫҚ АТАУ РЕТІНДЕ ЕМЕС, ТУҒАН ЖЕРДІҢ ТАРИХЫН, ЕЛ ЖАДЫН, ТАБИҒАТЫН ЖӘНЕ ОҒАН ДЕГЕН ПЕРЗЕНТТІК СЕЗІМДІ ТОҒЫСТЫРҒАН КӨРКЕМ ОБРАЗ РЕТІНДЕ ТАНЫЛАДЫ. ОСЫ ТҮРҒЫДАН АЛҒАНДА, АҚКЕТІК ТУРАЛЫ ӨЛЕҢДЕР ТУҒАН ЖЕРДІҢ АҚЫНДЫҚ ТАНЫМДАҒЫ КӨРКЕМДІК БЕЙНЕСІН ЗЕРДЕЛЕУГЕ МҮМКІНДІК БЕРЕДІ.

Сонау Сәттіғұлдай жыр жампоздары жырлағаннан бері Ақкетік талай ақынның жырына арқау болып, әр дәуірдің ақындық танымында өзіндік көркем бейнесін тапты. Бірі оның тарихын толғаса, енді бірі табиғатын, елдік рухын, туған жерге деген перзенттік сағынышын жырға қосты.

Маңғыстаудың жүйрігі Сәттіғұл Жаңғабылұлының «Каспий ерлері»

көркемдік тұрғыдан танытатын лирикалық-патриоттық шығарма. Ақын ең алдымен Ақкетіктің төл атауының тарихи мәнін алдыңғы орынға шығарып, «Ақкетік деген – сенің жақсы есімің» деген поэтикалық тұжырым арқылы қаланың ұлттық болмысын, тарихи жадын және мәдени тұтастығын айқындайды.

Түпқараған ауданы тақырыбындағы әндер туған жердің тарихын, табиғатын,

дың шығармашылық мұрасын дәріптей отырып, оны Маңғыстаудың ғана емес, күллі қазақ руханиятының көрнекті өкілі ретінде бағалайды. Ақынның негізгі мақсаты – жас ұрпақтың тарихи жады мен ұлттық өнерге деген құрметін қалыптастыру. Тілеумұрат Қожабеков жазған «Форт есімді қала бар» өлеңге

кетіктің тарихи тұлғалары мен рухани құндылықтары кеңінен қамтылады. Иса мен Досан, Ақбөбек пен Қайып, Тарас Шевченко, Захар Дубский, Есбол Өмірбаев, Ізтұрған Оразбаев, Мұстафа Шоқай сияқты тұлғалардың есімдері арқылы қаланың азаттық тарихы, әдеби-мәдени мұрасы және адамзаттық құн-

АҚКЕТІКТІҢ КӨРКЕМ БЕЙНЕСІ: ТУҒАН ЖЕР ЖӘНЕ АҚЫНДЫҚ ТАНЫМ

өлеңі – Маңғыстау өңірінің еңбек адамын, Каспий теңізі кәсіпшілігін және елдің тұрмыс-тіршілігін жырлаған эпикалық-публицистикалық сипаттағы шығарма. Ақын балықшылар еңбегін қарапайым кәсіп ретінде емес, ел игілігі үшін атқарылған ерлік іс деңгейінде бейнелейді. Өлеңнің тақырыптық-идеялық өзегін Каспий жағалауын мекендеген балықшылардың қажырлы еңбегін дәріптеу құрайды. Ақын «Каспийдің мың-мың ерлері» деп балықшыларды халықтың дәулетін арттырушы, табиғат байлығын игеруші қаһармандар ретінде көрсетеді. Мұнда еңбек адамына деген құрмет, ел ырысын еселеуге деген мақтаныш идеясы басым. Шығармада лиро-эпикалық бояндау тәсілі көрінеді. Ақын өз тұлғасын да қатар таныстырып, жыр иесінің шабытын Каспий кеңістігімен байланыстырады:

Сәттіғұл ақын мен едім,
Бакыттың шығып шыңына,
Жаз бағындай жайнаған.

Бұл жолдарда ақынның өзіндік «мені» арқылы жырдың көтеріңкі пафосы айқындалады. Сәттіғұл ақынның жырында дәстүрлі жыраулық поэзияға тән асқақ үн, қайталама, дыбыстық үйлесім байқалады. «Каспийдің мың-мың ерлері», «судың мұзын сындырып», «су байлығын меңгерді» деген сияқты қайталама құрылымдар жырдың екпінін күшейтіп, батырлық пафос қалыптастырады. «Каспий ерлері» – Сәттіғұл Жаңғабылұлының халықтық поэзия дәстүрін жалғастыраған, Маңғыстау еңбеккерлерінің бейнесін жасаған көркем туындысы. Өлеңде жыраулық пафос пен реалистік суреттеу тоғысып, Каспий жағалауындағы балықшы қауымын ерлігі, табиғатпен үндес тіршілігі және елге деген мақтаныш сезімі кеңінен көрініс тапқан.

Уәйіс Қайралаповтың «Форт-Шевченко» өлеңінде бұл қала ақынның өмірлік естеліктерімен, шығармашылық шабыт көзімен және Маңғыстаудың рухани өзегімен сабақтастырыла бейнеленсе, «Ақкетіктің табиғаты», «Ақкетіктің тарихы», «Қаланың болмыс-болашағы» атты үш бөлімнен тұратын бұл поэтикалық циклінде Ақкетік қаласының табиғи келбеті, тарихи шежіресі және қазіргі даму болмысы тұтас көркем жүйеде суреттеледі.

Уәйіс Қайралапов, Ғалым Әріпов пен Кенжебай Қошановтардың авторлығымен жазылған «Форт-Шевченко жастарының гимні» – Ақкетіктің табиғи байлығын, еңбек мәдениетін және жас ұрпақтың азаматтық болмысын дәріптейтін патриоттық шығарма ретінде жадымызда жатталып қалды.

Рахмет Аялбергеновтің «Түпқараған» өлеңі – туған жерге деген перзенттік сүйіспеншілікті, тарихи жады мен ұлттық рухты тоғыстырған лирикалық туынды. Ақын Түпқарағанды жеке адамның кіндік қаны тамған мекені ғана емес, ұлт тарихы мен рухани құндылықтары тоғысқан киелі кеңістік ретінде қарастырса, Гүлжауһар Сейітжанның «Ақкетік деген – сенің жақсы есімің» өлеңі Ақкетіктің тарихи жады мен бүгінгі келбетін сабақтастыра бейнелейтін, туған жердің рухани болмысын

елдік рухын және теңізді өлкенің өзіндік тынысын әуенмен өрнектеуімен ерекшеленеді. Фариза Онғарсынованың сөзіне, Айкүміс Досанның әуеніне жазылған «Ақкетік» әні – туған жердің көркем бейнесін, оның табиғаты мен адамдық болмысын жырлаған.

М.Дүйсенов сөзіне, А.Досан әуеніне жазылған «Түпқараған құрылысшыларының маршы» – еңбек адамын, ел игілігі үшін жасалған жасампаз еңбекті дәріптейтін патриоттық сипаттағы ән. Шығармада Түпқараған өңірінің жанару үдерісі, құрылысшылардың қажырлы еңбегі және туған жерге деген мақтаныш сезімі көркем бейнеленген. Өлеңнің негізгі тақырыбы – құрылысшы еңбегінің қадірі мен ел болашағын жасау жолындағы маңызы. Ақын құрылысшыны тек маман иесі емес, жаңа қалалар мен жаңа өмір кеңістігін қалыптастырушы жасампаз тұлға ретінде көрсетеді. Негізгі идея – адал еңбек арқылы туған өлкені өркендету, ел дамуына үлес қосу.

Аққоян Дайрабаевтың «Ақкетігім – салтанатты сарай бақ» поэмасы – қаланың көп ғасырлық тарихын, ел тағдырын, батырлар мен тұлғалар өмірін кең қамтыған тарихи-эпикалық шығарма. Бесінбай Бегеніштің «Ассалам саған, Ақкетік» өлеңі – туған қалаға деген сағыныш пен перзенттік махаббатты арқау еткен лирикалық шығарма. Ақын Ақкетікті балалық шақтың естелігі, достық пен татулықтың мекені, тарихи терең абыз қала ретінде бейнелейді. Өлеңде Тарас бағы, Мұрын жырау, Иса мен Досан тұлғалары арқылы Ақкетіктің рухани және тарихи келбеті ашылады. Аңшыбай Науханұлының «Тарас қала – Ақкетігім» өлеңі – Ақкетік тарихындағы Тарас Шевченко тағдыры мен қазақ-украин рухани байланысын жырлаған тарихи-лирикалық шығарма. Сәдуақас Абдынасырұлы «Форт-Шевченко» өлеңінде қаланы Каспий жағасындағы тарихи терең, табиғаты көркем, болашағына сеніммен қадам басқан көне қала ретінде бейнелейді. Наурызбай Құрықбайдың «Мұрын Сентіргбайұлына арнау» толғауы – Мұрын Сентіргбайұлының мерейтойына арналған арнау жыры. Шығармада ақын Мұрын жырау-

дылықтары көркемдік тұрғыдан сабақтастырылады. Осы арқылы Ақкетік Маңғыстаудың тарихи жады сақталған, ұлттық рух пен мәдени сабақтастықтың өзегіне айналған қасиетті кеңістік ретінде танылады. Медет ақынның «Қара шаңырақ» толғауында Ақкетікті қара шаңырақ, тарихи жадының алтын қазығы, ұлттық рухтың мекені ретінде көркем бейнелейді. Ақын туған қаланың шежіресін Досан, Қайып, Ақбөбек, Тарас Шевченко, Есбол Өмірбаев, Қылыш, Жалау, Мақаш, Төлесін сияқты тарихи тұлғалардың тағдырымен сабақтастырып, оның азаттық жолындағы күресін, достық пен адамгершілік құндылықтарын және еңбек дәстүрін эпикалық тыныспен жырлайды. Толғаудың басты идеясы – Ақкетіктің тарихи миссиясын ұлықтап, оны өткен мен бүгінді жалғайтын, халықтың рухани жадын сақтаған қасиетті қара шаңырақ ретінде таныту. Ақынның тағы бір «Тұғырымсың – Ақкетік, Түпқараған!» жырында Ақкетік пен Түпқарағанды ежелгі өркениеттердің ізі сақталған, тарихи жады мен ұлттық рухтың тұғыры ретінде бейнелейді. Ақын табиғат көріністерін, археологиялық мұраларды, көне тайпалар тарихын және Тарас Шевченко мұрасын бір арнаға тоғыстырып, туған өлкенің мыңжылдық шежіресін көркемдік-философиялық тұрғыда пайымдайды. Толғаудың негізгі идеясы – Ақкетік пен Түпқарағанның өткеннің куәсі ғана емес, болашаққа жол ашатын рухани тұғыр әрі ұлттық тарихи сананы сақтаушы қасиетті мекен екендігін таныту.

Ақын Қалбай Өбдірамановтың «Түпқараған» өлеңінде Түпқарағанның тарихи тамыры, теңізбен сабақтас тіршілігі мен елдік рухы көркем бейнеленеді. Ақын өлкені қазақ пен украин халықтарының достығының символы, батырлық дәстүр мен табиғи сұлулық тоғысқан қасиетті мекен ретінде дәріптеп, туған жерге деген мақтаныш пен құрмет сезімін асқақтата жырлайды. Ақынның келесі бір «Ақкетік» өлеңі туған жерге деген перзенттік махаббат пен Ақкетікке деген шексіз сағынышты, адалдықты асқақ рухпен жырлайды. Ақын Ақкетікті тарихи тағдыр мен достықтың, еңбек пен өркендеудің мекені ретінде бейнелеп, туған өлкенің қасиетін Тарас Шевченко тағдырымен сабақтастыра отырып, туған жердің адам жүрегіндегі мәңгілік орнын әсерлі жеткізеді.

Бірғали Байкеевтің «Ақкетік – асыл әнім» шығармасы – туған жерге деген сағыныш пен сүйіспеншілікті ән мәтіні арқылы әсерлі жеткізетін лирикалық туынды. Ақын Ақкетікті өзінің алтын бесігі, өмірінің асыл әні ретінде бейнелеп, оның табиғатын, дархан келбетін және бақытты елінің шаттығын жүрекке жылы тиетін сыршыл сезіммен жырлайды.

Есберген Іңірбайұлының сөзіне жазылған Жалғас Кеңесовтің «Түпқараған» әні туған өлкенің қилы тарихын, табиғи байлығын және елдік рухын асқақ әуенмен дәріптейді. Әнде Түпқарағанның батырлық шежіресі, Тарас Шевченко ізі, Ақбөбек пен Қайып тағ-

кең панорамалық тұрғыдан бейнелейтін эпикалық толғау. Ақын Ақкетікті Маңғыстаудағы алғашқы қала, өңір өркениетінің бастау алған мекені әрі ұлттық тарихтың қарашаңырағы ретінде танытады.

Гүлай Дәуітбаеваның «Ақкетік берендеріне» өлеңі – Ақкетіктің тарихи жады мен рухани кеңістігін, сондай-ақ осы өлкеден шыққан өнер иелерінің шығармашылық мұрасын арқау еткен лирикалық-патриоттық туынды. Ақын шығарманың идеялық желісін туған өлкенің тарихи-рухани болмысын асқақтатуға құрады. «Ақ Кетік – ақтарылған ақ маржан аңызбысың», «Кетік едің – шежіре-сыр кеудеңде бөктерілген» деген метафоралық тіркестер арқылы Ақкетік ғасырлар қойнауынан жеткен тарихи жадтың, мәдени мұраның және рухани құндылықтардың символына айналады.

Жұмагүл Мұрсалова – туған жерін тебірене жырға қосқан ақындардың бірі. «Ақкетік» өлеңінде туған жерге деген ақынның шынайы сүйіспеншілігі мен туған жерге деген перзенттік сезімі көркем бейнеленген. Лирикалық кейіпкер Каспий, тау, табиғат суреттері арқылы туған өлкенің сұлулығын және рухани құндылығын ашады. Әсіресе «Аттың басын Ақкетікке бұра кет!» деген үндеуі арқылы ақын оқырманды қасиетті мекенді көруге шақырып, туған жерінің сұлулығы мен тарихын мақтанышпен таныстырады.

Шәрелхан Өленұлы, Мейрамбай Қибаев, Әбу Мұрат Базарханұлы, Айтуар Өтегенов, Темір Мынжас, Көмек Ыбыраев, Гүлнар Науырша, Ғалым Әріп, Айнахан Есет, Роза Атақасваева, Бақтыбай Жайлауов, Еділбек Дүйсенов, Үмітгүл Нұрмұхан, Аслан Қуанышұлы және басқа да өлеңге таласы бар ақындар жырларында қаланың теңізбен астасқан табиғаты, кең пейілді халқы, рухани құндылықтары әсерлі жырланып, өлеңдерінде қаланы ұлттық салт-дәстүрін сақтаған, табиғаты көркем әрі өнер мен жыраулық дәстүрдің қасиетті мекені ретінде суреттеп, талай тұлғалардың ізі қалған рухани мекен, мұражайларымен, жер қойнауындағы байлығымен және даму қарқынымен ерекшеленетін көне шаһар ретінде дәріптеп, оның мерейтойына ізгі тілектерін білдіреді.

Қорыта айтқанда, Ақкетік туралы жырлардан бір ғана мекеннің бейнесі емес, Маңғыстау елінің тарихы, тағдыры мен рухани болмысы көрініс табады. Сонау ғасырлардан бастау алған бұл ақындық дәстүр кейінгі буын қалмагерлерінің шығармаларында жалғасып, Ақкетіктің көркем бейнесін әр қырынан толықтыра түсті. Ақындар танымында Ақкетік – туған жердің қасиетін, елге деген сағыныш пен перзенттік махаббатты тоғыстырған киелі кеңістік. Осы тұрғыдан алғанда, Ақкетік туралы жырлар – өлкенің тарихи-мәдени жадын сақтап, оны көркем сөз арқылы кейінгі ұрпаққа жеткізетін құнды рухани мұра.

Нарбұ ҚАМАРОВА,
Yessenov University профессоры,
ҚР Журналистер Одағының мүшесі.

АҚКЕТИКТІҢ АДАМДАРЫ

КЕЙБІР АДАМДАРДЫҢ ӨМІРБАЯНЫН БІР КІТАПҚА СЫЙҒЫЗУ ҚИЫН. ӨЙТКЕНІ ОЛАРДЫҢ ҒҰМЫРЫ ӨЗ БАСТАРЫНАН ӨТКЕН ОҚИҒАЛАРМЕН ҒАНА ӨЛШЕНБЕЙДІ. ОЛАРМЕН БІРГЕ БІР АУЫЛДЫҢ, БІР ҚАЛАНЫҢ, ТҮТАС БІР ДӘУІРДІҢ ТАРИХЫ ДА ЖАСАЙДЫ.

ҒАСЫР ЖҮЗДЕК

Біз әңгімелескен әже де сондай жанның бірі – Зүбайда Жұбаназарова. 1933 жылы Астраханьда дүниеге келген. Жастайынан еңбекке араласқан. 1956 жылы Маңғыстауға келін болып келіп, содан бері Ақкетіктен алыстамаған. Тоғыз, он жасында заманның талай өзгерісін көрді. Кішкентай ғана елді мекеннің бірте-бірте өсіп, өзгергеніне куә болды. Сегіз бала тәрбиелеп өсірді. Жолдасынан ерте айырылып, балаларын жалғыз өзі жеткізді.

Бүгінде тоқсан үш жасқа қараған кейуананың әңгімесін тыңдағанда, оның сөзінен бір адамның емес, бір дәуірдің даусы естілгендей.

Әже өткен күндерін егжей-тегжейлі айтқысы келмейді. Өйткені ол жылдарды еске алудың өзі оған ауыр. «Өмір емес, өмір болған жоқ...» деп басталған сөзінің ар жағында соғыс пен соғыстан кейінгі қиын кезеңдердің табы сезіледі. Бірақ ол өткенін көп қазбаламайды. Қайта қазіргі күннің қадірін айтады. «Қазіргі балалар бақытты», – дейді.

Бұл сөзді ол жай айта салмайды. Өйткені өзі бала күнінен еңбекке араласқан. Он үш жасынан Астраханьда тыл еңбегіне араласып, кейін Маңғыстауға келген соң да қол қусырып отырды.

1956 жылы келін болып түскен Ақкетікте өмірінің негізгі бөлігі өтті. Жолдасы 1974 жылы дүниеден өткеннен кейін, сегіз баламен жалғыз қалды. Сол кезден бастап тіршіліктің ауыр жүгін өзі көтерді.

Көшелерді ақтады. Дәретханаларды тазалады. Моншада жұмыс істеді. Кинотеатрда тазалық жұмыстарын атқарды. Күндіз бір жұмысқа барып, түнде тағы бір жұмыс істеп, сегіз баласын жеткізді.

«Жасамаған жұмысым жоқ, айналайын», – дейді өзі.

Осы бір ауыз сөздің ішінде бір адамның тұтас ғұмыры жатыр.

Ол үшін еңбек – атак үшін жасалған дүние емес. Балаларының наным тауып, оларды қатарға қосу үшін жасалған тіршілік. Бүгінде сол еңбегінің жемісін көріп отырған ана балаларының амандығына шүкіршілік етеді.

Сегіз баласының әрқайсысы әр жерде өмір сүріп жатыр. Бірі Ақтауда, бірі Ақшұқырда, енді бірі осы Ақкетікте. Ғасыр жасаған карт ананың балаларына айтар тілегі де, етер дұғасыда бір: Олардың амандығы.

Әженің үйінде оның еңбек жолынан сыр шертетін медальдері да сақтаулы. Оларды көрсеткенде сөзінің өзі салмақтана түседі.

«Балам, бұл ордендерді мемлекетім елеп-ескеріп берді. Еткен еңбегімнің нәтижесі деп білемін. Тектен-тек бермейді. Оларға да еңбек сіңіру керек», – дейді.

Бұл медальдерді ол жай ғана марапат ретінде қабылдамайды. Әрқайсысының артында төгілген маңдай тері, атқарылған жұмыс, өткен жылдар бар екенін жақсы біледі.

Сегіз баланы жалғыз тәрбиелеп, ауыр жұмыстардан қашпаған әйел үшін орден-медальден да қымбат нәрсе бар. Ол – балаларының бүгінгі амандығы.

Қызының айтуынша, анасы осы еңбектің арқасында бүгінде дені сау күйде отыр. Әрине, жас ұлғайған сайын денеге салмақ түседі. Бірақ әженің бойынан өмірге деген қайсарлық әлі де байқалады.

Оның өмірі Ақкетіктің тарихымен де сабақтас. 1956 жылы бұл жерге келген кезде қазіргі қаланың кейбі мүлде басқа болған. Бүгінде үйлер қаптаған аумақтардың орнында мал жайылатын дала болғанын айтады.

Бір жерде жиырма шақты үй ғана болған. Кішкентай базар орналасқан. Қалған аумақтардың көбі бос жатқан. Содан бері көп нәрсе өзгерді.

Бірақ әже бүгінгі Ақкетікті көріп отырып, «бәрі өзгеріп кетті» деп біржақты баға бермейді. «Гүрлеп жатыр...» дейді.

Қызының «Үлкен қала болды!» деген сөзіне де қарсы емес. Қайта «солай болсын!» деп тілек білдіреді.

Дегенмен оның көкейінде Ақкетікке қатысты бір арман бар. Ол – өндіріс.

Әже балықшылардың еңбегін біледі. Сондықтан балық өңдейтін, консерві шығаратын өндіріс болса екен деп ар-

мандайды. Балалардың ойнайтын орындары көбейсе екен дейді.

Әңгіме барысында әже қайта-қайта қазіргі балаларға оралады. Өйткені оның көкейіндегі ең үлкен ой – бүгінгі ұрпақ өткеннің қиындығын көрмесе екен деген тілек.

«Қазіргі балалар өте бақытты балалар», – дейді. Бірақ бақыттың қадірін білу керектігін де ескертеді. Ол жастарға айтар ақылын ұзақ іздемейді. Бірнеше-ақ сөзбен жеткізеді. «Жаманға қосылма. Жақсыға қосыл. Араққа салынба. Темекіге әуес болма. Елдің азаматы бол!».

Осы қарапайым сөздердің өзі оның өмірлік ұстанымын аңғартады. Ол жастардың елге сыйлы азамат болғанын қалайды. Өсіп келе жатқан ұл-қыздарға ұзақ ғұмыр, бақыт тілейді. Ең бастысы, жамандық көрмесе екен, дейді.

Оның бар қалауы – Мемлекеттің тыныштығы мен елдің бірлігі. Арманы-бүгінгі ұрпақтың бақытын көру. Ол өзі көрген қиындықтарды кейінгі буын көрмесе екен дейді. Сондықтан оның әрбір батасының түйіні бір жерге келіп тіреледі: денсаулық, бақыт, ұзақ ғұмыр, бейбіт өмір. «Бақыттың ішіне бәрі сияды» дегендей, барша жұртқа амандық тілейді.

Бүгінде төрден орын алған, ақсаулықты ананың тек өз жакындарына ғана емес, тұтас мемлекетке алаңдап, тілек тілеуі, оның көрегендігінің дәлелі:

– Еліміз аман болсын, патшамыз тұғырдан таймасын. Жастар сол кісіні тыңдап, бейбітшілікті қадірлейік, – дейді.

Оның осы сөздерінің өзінен қарапайым адамның елге деген ықыласы аңғарылады.

Тоқсан үш жасқа қараған кейуананың өміріне көз салсақ, Ақкетіктің де тарихын көреміз. Ол бұл жерге келгенде қазіргі үйлер жоқ еді. Дала еді. Шағын ғана базар болатын. Кейін көшелер пайда болды, үйлер салынды, ел көбейді. Қала өзгерді. Зүбайда әже жастық шағын еңбекке арнады.

Әңгіме арасында әже «Ақкетік арайы» газетінің ұжымына да ақ батасын беріп, редакция арқылы аудан халқының елдің саулығын, амандығын тілеп қойды.

Өзінің жағдайын айтса да, сөзінің соңында өзгенің жағдайын ойлайды. Өзінің денсаулығын айтса да, жастарға бақыт тілейді. Өзінің көрген қиындығын айтса да, кейінгі ұрпақ сол қиындықты көрмесін дейді. Сондықтан оның өмірбаянындағы ең басты жол – қиындық емес, қиындыққа қарамай адам болып қалу.

Ал оның жастарға айтқан бір ауыз аманаты осы әңгіменің де түйіні секілді: «Жаманға қосылмасын. Жақсыға қосылсын. Елдің азаматы болсын. Бақытты болсын...»

Токсаннан асқан әженің тілегі – осы. Ал оның Ақкетікке, елге, кейінгі ұрпаққа қалдырған ең үлкен мұрасы да осы қарапайым, бірақ салмағы ауыр сөздер болса керек.

Ернар БӘУБЕК.

ҚОҒАМДЫҚ ТЫҢДАУ

Түпқараған аудандық әкімдігінің «Түпқараған су жүйесі» мемлекеттік коммуналдық кәсіпорны 2026–2035 жылдарға арналған атмосфераға ластанушы заттардың рұқсат етілген шығарындылары нормативтерінің жобасы (РЕШНЖ), шығарындылар нормативтерінің жобасы (ШНЖ), қалдықтарды басқару бағдарламасы (ҚББ), экологиялық бақылау бағдарламасы, қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспары бойынша қоғамдық тыңдаулар өткізілетінін хабарлайды.

Қоғамдық тыңдау 2026 жылғы 5 қараша сағат 15:00-де.

Өткізу орны: Маңғыстау облысы, Түпқараған ауданы, Форт-Шевченко қаласы, Нұрсұлтан Оңғалбайұлы көшесі 53, Мәдениет үйінің ғимаратында өтеді.

Онлайн қосылымға сілтеме:

<https://us05web.zoom.us/j/87297721575?pwd=1fCYmfKheF8Y0ta8CJ2CgBFtFJKLXa.1>

Конференция идентификаторы: 872 9772 1575.

Кіру коды: r9mZxq

Тапсырыс беруші: Түпқараған ауданы әкімдігінің «Түпқараған су жүйесі» мемлекеттік коммуналдық кәсіпорны БСН 090140001196, Маңғыстау облысы, Түпқараған ауданы, Форт-Шевченко қаласы, Жалау Мыңбайұлы көшесі, 142.

Жобаны әзірлеуші: Экотерра Казакстан-2010 ЖСШ, БСН: 101140002349, Астана қаласы, Республика даңғылы 68, 111 кеңсе.

Жергілікті атқарушы орган: «Маңғыстау облысының табиғи ресурстар және табиғат пайдалануды реттеу басқармасы» ММ, жауапты тұлға Сабина Базарбай, эл. пошта: s.bazarbay@mangystau.gov.kz., тел.: +7 (778) 113-9897, 8 (7292) 46-21-31.

Ескертулер мен ұсыныстар <https://ndbecology.gov.kz/> сайтында және s.bazarbay@mangystau.gov.kz электрондық поштасы арқылы қабылданады.

Жоба бойынша құжаттама <https://ndbecology.gov.kz/> ақпараттық жүйесінде және <https://www.gov.kz/memleket/entities/mangystau-eco/documents/интернет-ресурсында> орналастырылған.

Учаскенің географиялық координаттары: 44°31'53.3"N, 50°18'26.6"E

Әсер ету аумағы: Маңғыстау облысы, Түпқараған ауданы, Форт-Шевченко қаласы,

Қосымша ақпарат алу үшін: +7 (705) 1109492 телефонына хабарласыңыз.

ОБЩЕСТВЕННЫЕ СЛУШАНИЯ

ГКП «Түпқараған су жүйесі» при акимате Тупкараганского района объявляет о проведении общественных слушаний по проектам нормативов допустимых выбросов загрязняющих веществ в атмосферу (НДВ), Проект нормативов допустимых сбросов (НДС), Программа управления отходами (ПУО), Программа экологического контроля, План природоохранных мероприятий на период 2026-2035 годов.

Общественные слушания состоятся 5 ноября 2026 года в 15:00.

Место проведения: здание Дома культуры, ул. Нурсултана Оңғалбайұлы, д. 53, г. Форт-Шевченко, Тупкараганский район, Мангистауская область. Ссылка для подключения онлайн: <https://us05web.zoom.us/j/87297721575?pwd=1fCYmfKheF8Y0ta8CJ2CgBFtFJKLXa.1>

Идентификатор конференции: 872 9772 1575.

Код доступа: r9mZxq

Заказчик: ГКП «Түпқараған Су Жүйесі» при акимате Тупкараганского района (БИН: 090140001196); адрес: ул. Жалау Мыңбайұлы, д. 142, г. Форт-Шевченко, Тупкараганский район, Мангистауская область.

Разработчик проекта: ТОО «Экотерра Казакстан -2010»(БИН 101140002349); адрес: г. Астана, пр. Республики, д. 68, офис 111,

Местный исполнительный орган: ГУ «Управление природных ресурсов и регулирования природопользования Мангистауской области»; ответственное лицо: Сабина Базарбай; E-mail: s.bazarbay@mangystau.gov.kz; тел.: +7 (778) 113-9897, 8 (7292) 46-21-31. Замечания и предложения принимаются через веб-сайт <https://ndbecology.gov.kz/> и по электронной почте s.bazarbay@mangystau.gov.kz. Проектная документация доступна в информационной системе <https://ndbecology.gov.kz/> и на сайте <https://www.gov.kz/memleket/entities/mangystau-eco/documents/>.

Географические координаты объекта: 44°31'53.3" с.ш., 50°18'26.6" в.д.

Зона воздействия: Мангистауская область, Тупкараганский район, г. Форт-Шевченко.

За дополнительной информацией обращайтесь по телефону +7 (705) 1109492.

№411

САЯСИ ПАРТИЯЛАР МЕН ҚОҒАМДЫҚ БІРЛЕСТІКТЕРДІҢ НАЗАРЫНА

Түпқараған ауданы бойынша округтік және учаскелік сайлау комиссияларының құрамынан шығып қалған мүшелерін сайлауға саяси партиялардың кандидаттар ұсынуы басталғанын хабарлайды:

Ұсыныстар 2026 жылдың 30 қыркүйектен бастап 2026 жылдың 14 қазанды қоса алғандағы аралықта қабылданады.

Толық ақпаратты Facebook әлеуметтік желісінің «Түпқараған мәслихаты» парақшасынан және gov.kz платформасының Түпқараған аудандық мәслихаты аппараты бетшесінен таныса аласыздар.

Ұсыныстар Түпқараған ауданы, Форт-Шевченко қаласы, Д.Тәжіұлы көшесі, №13 ғимаратының 4 кабинетінде және fort_maslihat@mail.ru электрондық поштасы арқылы қабылданады.

Байланыс телефоны: 8/72938/22551, 8/72938/22698.

№412

Құрметті оқырмандар !

**«Маңғыстау-Медиа» ЖШС
басылымдарына
жарнама, хабарландыру беру немесе
ақпарат алу үшін мына байланыс телефон-
дарына қоңырау шалсаңыз болады.
87781459093. 8(7292)204842.
8(7292)204834.
pr@ogni.kz**

ЖАРАМСЫЗ ДЕП ТАНЫЛСЫН

Маңғыстау облысының ветеринария басқармасының «Түпқараған аудандық ветеринариялық станциясы» КММ, БИН 120 340 021 394 өзінің таратылатынын хабарлайды.

Шағымдар жарияланған күннен бастап екі ай ішінде қабылданады.

Мекенжайы: Форт-Шевченко қаласы, Н.Оңғалбайұлы көшесі №1 үй. Телефон: 87023774566.

№401

Меншік иесі:

**MAŃGYSTAŪ
MEDIA ЖШС**

Директор
Әнуарбек БИМАҒАМБЕТ

Қабылдау бөлімі,
тел./факс: 20-48-34,
mangystau.media@mail.ru

**Ақкетік
арайы**

аудандық қоғамдық-саяси газет

Газет Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігінде 06.02.2013 ж. тіркеліп,
№13362-Г куәлігі берілген.

Редактор – Жадыра ЕДІГЕҚЫЗЫ.

Тілшілер – Ринат ТЕМІРХАНОВ, Милана ЕЛЕУСИНОВА,
Ернар МАРАТ, Айнур ҚҰЛБОЛҒАНОВА.

Газет «Маңғыстау - Медиа» ЖШС
ақпарат және дизайн орталығында беттелді

Беттеуші дизайнер –
Асем РАБАЕВА

«ӨНЕРІМ» ЖШС
баспаханасында басылды.

Ақтау қаласы, 22-шағын аудан, 38/3.
Телефон: +7 777 012 22 38.

■ Газет жарияланымдарындағы автор пікірі редакцияның түпкілікті көзқарасы болып есептелмейді.

■ Жарияланған материалдарды сілтемесіз көшіріп басуға болмайды.

■ Жарнама, хабарландырулар мазмұнына редакция жауап бермейді. Редакцияға жолданған материалдарға рецензия жасалмайды және қолжазба авторға қайтарылмайды.

■ Тақырыптық суреттер ғаламтордан алынады

Тапсырыс: 239.
Таралымы: 282. Индекс: 65809.
Газеттің бағасы келісімді

АҒА РАЙЫ БОЛЖАМЫ

29 қыркүйек түнде: +17	күндіз: +24
30 қыркүйек түнде: +18	күндіз: +24
1 қазан түнде: +17	күндіз: +22
2 қазан түнде: +15	күндіз: +19
3 қазан түнде: +11	күндіз: +13

